

Бірук Н. П. Виявлення та підтримка науково-обдарованих школярів – перспективний напрямок розвитку сучасної науки / Н. П. Бірук // Перспективні напрямки розвитку сучасних педагогічних і психологічних наук : зб. тез міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 10–11 лютого 2017 р.). – Харків : Східноукраїнська організація „Центр педагогічних досліджень”, 2017. – 184 с. – С. 28–31.

**ВИЯВЛЕННЯ ТА ПІДТРИМКА НАУКОВО ОБДАРОВАНИХ
ШКОЛЯРІВ – ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАПРЯМОК РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ
НАУКИ**

Бірук Н.П.

аспірант кафедри педагогіки

**Житомирський державний університет імені Івана Франка
м. Житомир, Україна**

Проблема виявлення та розвитку різних видів обдарованості в останні десятиліття все більше привертає увагу психологів та педагогів. Починаючи зі шкільних років педагоги мають формувати інтелектуальну еліту нашого суспільства.

Дослідження дитячої обдарованості та розробка педагогічних аспектів їх навчання та виховання не набуло значного розвитку в радянські часи, оскільки вважалося, що всі діти рівні, тому не слід виокремлювати особливо здібних та обдарованих, що в кожній дитини можна сформувати будь-які потрібні якості. За часи незалежної України вченими вже досить ґрунтовно вивчено особливості творчої, академічної, інтелектуальної, художньої обдарованості, наразі все більше спрямовується зусиль на з'ясування сутності та природи наукової обдарованості. Даним дослідженням ми коротко окреслимо наше бачення сутності науково-дослідницької обдарованості та методи її виявлення та розвитку.

Першочерговим завданням сучасного вчителя є пошук найоптимальніших шляхів зацікавлення учнів навчанням, активізація їхньої пізнавальної діяльності, поглиблення інтересу до творчої дослідницької роботи, оскільки все більше

постає потреба у підготовці висококваліфікованих конкурентоспроможних фахівців для всіх галузей діяльності. Саме науково освічені, творчі, обдаровані особистості здатні швидко орієнтуватися та пристосовуватися до швидкоплинних змін у суспільстві.

Для ефективного виявлення та розвитку науково-дослідницької обдарованості у будь-якому віці передусім необхідно активізувати дослідницькі здібності особистості, розвинути її вміння, надати необхідні знання та правильно організувати науково-дослідну роботу. Педагог має стати наставником у пошуках джерел знань, а не їх ретранслятором, а учень має надати процесу його засвоєння особистісного значення.

За даними М. Карне, у шкільному віці виявляється лише 3-5 % обдарованих дітей. Від природи їх може бути набагато більше, але їхні надзвичайні здібності згасають від неправильного навчання та виховання. Процес згасання відбувається, починаючи з трьох років, якщо не створювати відповідні умови для успішного розвитку творчих здібностей та обдарованості. Проблема в тому, що обдаровані діти вже від народження завдають багато клопоту дорослим – вони значно менше сплять та дуже активні, намагаються вивчити всі речі, що їх оточують. В свою чергу, дорослі намагаються з цим боротися аж до покарання дітей, чим і пригнічують їх допитливість. Складнощі з обдарованими дітьми виникають і у школі – їх всіляко намагаються зрівняти з іншими, підігнати під зручний стандарт посереднього слухняного та розумного учня [5, с. 5-6].

Проаналізувавши праці дослідників природи, сутності та видів обдарованості, ми підтримуємо думку, що *обдарованість* – це системна якість психіки, що розвивається впродовж життя, і визначає можливість досягнення людиною більш значних результатів в одному або декількох видах діяльності порівняно з іншими людьми [2]. Відповідно до цього підходу *наукова обдарованість* може розглядатися як системна якість особистості, що проявляється в характері діяльності та виявляється тоді, коли загальні здібності досягли певного розвитку [3, с. 20]. При цьому *науково-дослідницька обдарованість* виступає як індивідуальна потенційна своєрідність внутрішніх (задатки), зовнішніх (сприятливе науково-дослідницьке оточення) та особистісних

(позитивна „Я-концепція”, наявність дослідницьких якостей, спрямованості на наукову діяльність, наполегливості у проведенні досліджень тощо) передумов для розвитку науково-дослідницьких здібностей особистості до рівня вище за умовно „середній”, завдяки яким вона може досягти значних успіхів у науково-дослідницькій діяльності.

Науково обдарованих дітей ще з раннього віку відрізняє допитливість та дослідницька активність; здатність відслідковувати причинно-наслідкові зв'язки та робити відповідні висновки; будувати альтернативні моделі та системи досліджуваного явища; класифікувати інформацію та досвід, широко користуватися накопиченими знаннями; значний термінологічний запас; підвищена концентрація уваги, наполегливість у досягненні результату тощо.

Серед форм розвитку обдарованості у шкільний період найбільш ефективними виявляються: нестандартні уроки в школі; написання науково-дослідницьких робіт під керівництвом досвідченого педагога; колективні дослідження; участь у роботі наукових гуртків, факультативів; індивідуальні заняття, спрямовані на розвиток дослідницьких умінь; співпраця, спілкування учнів з викладачами вищих навчальних закладів; участь у шкільних, районних, обласних, всеукраїнських та міжнародних проектах, олімпіадах, семінарах, конференціях, змаганнях, конкурсах, турнірах; участь у звітних конференціях ВНЗ у межах щорічного святкування Дня науки, з представленням наукових доповідей; організація та проведення науково-дослідницьких екскурсій; створення Шкіл юного дослідника на базі вищих навчальних закладів та профільних академій; участь у роботі секцій Малої академії наук; система додаткової освіти в Центрах творчої підготовки, клубах та гуртках за інтересами; телевізійні конкурси, програми з метою виявлення обдарованих дітей; літні виїзні школи та семінари тощо. Інноваціями у розвитку обдарованих дітей сьогодні стали віртуальні школи, класи, музеї, лабораторії, олімпіади, лекції, дискусії, дозволивши учням користуватися даними технологіями у будь-якому місці та у зручний для них час. Найбільш поширеною в Україні є діяльність освітнього порталу „Острів знань”.

Вагомих результатів в організації та координації науково-дослідницької діяльності учнів та виявленні їх обдарованості досяг Національний центр „Мала академія наук України”, який створює необхідні оптимальні умови для інтелектуального, духовного, творчого розвитку школярів та їх подальшого професійного самовизначення.

В. Г. Кремень пропонує ще один, не менш ефективний, метод розвитку наукової творчості – запровадження Програми „Філософія для дітей”. Ця програма принципово відрізняється від усіх існуючих тим, що розрахована на увесь період соціального навчання дитини – з дитячого садочка до закінчення школи. Її стратегічною метою є не просто знання про філософію, а формування за допомогою філософії навичок розумного, творчого мислення. Вона має для цього всі необхідні матеріали, педагогічну технологію і розвинуту інфраструктуру для підготовки кадрів. Головними педагогічними принципами Програми є:

- навчання філософування, а не повідомлення інформації про філософію;
- проблемна подача матеріалу;
- перетворення шкільного класу в співтовариство дослідників і організація роботи в класі за принципом сократичного діалогу;
- надання учням замість традиційних підручників філософських творів – повісті, вірші, казки тощо.

Навички етико-правової поведінки набувають міцності, коли вони усвідомлені, тому навчати їм пропонується в єдності з базисними навичками розумного, творчого мислення. Тим часом звичайна шкільна освіта тренує порівняно обмежений набір базисних навичок – читання, письма, говоріння, математичних операцій, експерименту і дуже мало робить для вироблення вмінь вищого типу – міркувати логічно, критично, обґрунтовано, критеріально, творчо, діалогічно, креативно.

Дослідження показують, що в міру дорослішання в дітей притупляється сприйняття моральних проповідей дорослих і одночасно зростає авторитет думок однолітків (у тому числі дурного впливу „вулиці”). Програма виключає проповідницький тон і авторитарне нав'язування думок. Головна педагогічна новація полягає в перетворенні звичайного шкільного класу в співтовариство

дослідників, у якому самі учні (зрозуміло, під керівництвом учителів) у „сократичному діалозі” ведуть пошук істини. У класі учням надається простір для розмов на хвилюючі їх теми й одночасно ці розмови спрямовуються в педагогічно грамотне русло. Діти здобувають вміння і навички, необхідні для того, щоб стати не просто знаючою людиною, а соціально і морально відповідальним громадянином [4, с. 23-24].

Виявлення обдарованості – довготривалий процес, пов’язаний з аналізом розвитку конкретної самобутньої особистості. Ефективна ідентифікація обдарованості можлива лише за умови довготривалого поетапного використання комплексу методів та форм.

Талановита дитина повинна відчувати інтерес до себе, до своєї роботи, до своїх здібностей та прагнень з боку оточення. Проте, варто значну увагу як батьків, так і вчителів звертати на психологічне підґрунтя розвитку обдарованості, оскільки постійне наголошення на обдарованості дитини, або недостатня увага можуть призвести до згубних незворотних психічних порушень.

Література:

1. Антонова О. Є. Обдарованість: сутність, структура, технології розвитку / О. Є. Антонова // Шляхи і методи забезпечення подальшого творчого зростання обдарованої молоді : наук.-метод. зб. / [за заг. ред. І. І. Якухна, Л. В. Корінної]. – Житомир : ЖОШПО, 2008. – С. 78–89.

2. Детская одаренность [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.erudition.ru/referat/printref/id.57500_1.html

3. Ермилин А. И. Дополнительное научное образование как фактор развития детской одаренности / А. И. Ермилин, Е. И. Перфильева // Инновации в образовании. Вестник Нижегородского университета им. Н. И. Лобачевского. – 2011. – № 4 (1). – С. 18–24.

4. Кремень В. Г. Філософсько-освітня діяльність: інноваційні аспекти / В. Г. Кремень // Становлення і розвиток науково-педагогічних шкіл: проблеми,

досвід, перспективи : зб. наук. праць / [за ред. В. Кременя, Т. Левовицького]. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012.С. 10-26

5. Методичні рекомендації щодо організації роботи з обдарованими дітьми та молоддю / [Терепищій С. О., Маслова Л. М., Киричук В. А. та ін.]. – Київ : ВМГО „Союз обдарованої молоді”, 2008. – 20 с.

6. Юлина Н. С. „Філософія для дітей” и профілактика деструктивного поведіння молоді / Н. С. Юлина // Вопросы философии. – 1999. – № 3. – С. 40.